

PRACA Z UCZNIEM CUDZOZIEMSKIM

PAKIET SZKOLENIOWY DLA NAUCZYCIELI

Warszawa 2011

Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy
ul. Górskiego 7
00-033 Warszawa
www.edukacja.warszawa.pl
e-mail: edukacja@um.warszawa.pl
tel. 22 44 33 500

redakcja: Ewa Pawlic-Rafałowska

autorzy: Malina Baranowska-Janusz, Dawid Cegiełka, Dam Van Anh, Barbara Klimczak, Agnieszka Kosowicz, Jakub Królikowski, Ewa Pawlic-Rafałowska, Emilia Skiba, Małgorzata Zasuńska

Publikacja została opracowana w ramach międzynarodowego projektu „Caerdydd — Warsaw Integracja Projekt. Integracja społeczna młodych ludzi i ich rodziców poprzez edukację” prowadzonego przez:

Warszawa

Biuro Edukacji Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, Fundację Sztuki „Arteria”, Szkołę Podstawową nr 211 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka, Gimnazjum nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im. Leopolda Staffa

Cardiff

Cardiff County Council, Race Equality First, St. Mary’s Catholic Primary School, Michaelston Community College

w latach 2009–2011. Projekt skierowany na działania wspierające dzieci i młodzież cudzoziemską. Publikacja została opracowana dzięki współfinansowaniu ze środków programu „Uczenie się przez całe życie”, komponent: „Comenius Regio”

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Comenius

Skład: Jan Jacek Swianiewicz
Druk: Miller Druk

Spis treści

Wstęp — Ewa Pawlic-Rafałowska	5
Moduł I — <i>Przepisy prawne dotyczące statusu cudzoziemców w Polsce oraz ich prawa do edukacji</i> — Dawid Cegiełka.....	7
Moduł II — <i>Metody komunikacji kadry pedagogicznej z rodzicami uczniów cudzoziemców</i> — Agnieszka Kosowicz	9
Moduł III — <i>Projektowanie działań w obszarze budowania skutecznej komunikacji w celu przeciwdziałania dyskryminacji w środowisku zróżnicowanym kulturowo</i> — Barbara Klimczak	13
Moduł IV — <i>Znaczenie tożsamości kulturowej w odniesieniu do integracji uczniów cudzoziemskich</i> — Malina Baranowska-Janusz, Dam Van Anh, Jakub Królikowski, Emilia Skiba	15
Moduł V — <i>Nauczanie języka polskiego jako drugiego oraz integracja ucznia cudzoziemskiego z zespołem klasowym</i> — Ewa Pawlic-Rafałowska, Małgorzata Zasuńska	19
Ankieta ewaluacyjna.....	29
Informacje o autorach publikacji.....	30

WSTĘP

Pakiet szkoleniowy dla nauczycieli zawiera materiały z realizacji warsztatów w ramach partnerskiego projektu „Caerdydd — Warsaw Projekt. Integracja społeczna młodych ludzi i ich rodziców poprzez edukację” (2009 — 2011). Partnerami w tym projekcie są szkoły, władze samorządowe oraz organizacje pozarządowe z Warszawy i Cardiff (Walia).

Celem podjętych wielokierunkowych działań było przygotowanie pracowników szkoły do pracy z dziećmi cudzoziemskimi, stworzenie programów wsparcia dla wskazanych grup cudzoziemców, przygotowanie młodych nauczycieli oraz studentów kierunków pedagogicznych do pracy w zmieniającym się środowisku edukacyjnym, a także opracowanie materiałów stanowiących pomoc w realizacji powyższych celów (*Pakiet powitalny dla dzieci i rodziców, Pakiety szkoleniowe, Poradnik dobrych praktyk*).

W ramach realizacji zadań w czterech pilotażowych szkołach partnerskich (w Warszawie: Szkoła Podstawowa nr 211 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka i Gimnazjum nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi im. Leopolda Staffa oraz Cardiff: St. Mary's Catholic Primary School i Michaelston Community College) dokonano wstępnej diagnozy, która pozwoliła ocenić postawy kadry zarządzającej szkołą, nauczycieli, pracowników administracji dotyczące włączania do społeczności szkolnej nowo przybyłych uczniów. Na podstawie analizy wyników audytu I przeprowadzonego w warszawskich szkołach pilotażowych stworzono program szkoleń, który został wdrożony od października do listopada 2010r.

Celem opracowanej oferty szkoleniowej jest wsparcie warszawskich placówek edukacyjnych w zarządzaniu różnorodnością i wielokulturowością, wzbogacenie wiedzy na temat dialogu międzykulturowego, a także dostarczenie nauczycielom narzędzi do pracy w międzykulturowych klasach.

Cykl szkoleń — obejmował pięć modułów

Moduł I — Przepisy prawne dotyczące statusu cudzoziemców w Polsce oraz ich prawa do edukacji.

Moduł II — Metody komunikacji kadry pedagogicznej z rodzicami uczniów cudzoziemców.

Moduł III — Projektowanie działań w obszarze budowania skutecznej komunikacji w celu przeciwdziałania dyskryminacji w środowisku zróżnicowanym kulturowo.

Moduł IV — Znaczenie tożsamości kulturowej w odniesieniu do integracji uczniów cudzoziemskich.

Moduł V — Nauczanie języka polskiego jako drugiego oraz integracja ucznia cudzoziemskiego z zespołem klasowym.

Wyniki audytu II przeprowadzonego po zakończeniu cyklu szkoleń potwierdziły pozytywne zmiany w postawach uczestników dotyczące włączania uczniów cudzoziemskich do zespołów klasowych i ich integracji ze społecznością szkolną.

Na podstawie analizy wniosków z ewaluacji szkoleń przygotowano zajęcia uzupełniające, pogłębiające treści wskazane przez nauczycieli za szczególnie ważne. W ich ramach odbyły się warsztaty nt. *Edukacyjne trudności dzieci cudzoziemskich (ze szczególnym uwzględnieniem traumy wojennej)* oraz konsultacje, których tematyka dotyczyła m.in. edukacji uczniów cudzoziemskich: oceniania wiedzy i umiejętności, ustalania wymagań edukacyjnych, metod nauczania w międzykulturowej klasie.

W dalszej części *Pakietu szkoleniowego dla nauczycieli* zostały zawarte programy poszczególnych modułów zajęć (przeprowadzonych w ramach cyklu szkoleń) wraz z przykładowymi materiałami wykorzystywanymi podczas zajęć. Celem realizatorów projektu było, aby opracowane materiały zostały rozpowszechnione wśród nauczycieli i wykorzystywane w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Dawid Cegiełka

MODUŁ I

Przepisy prawne dotyczące statusu cudzoziemców w Polsce oraz ich prawa do edukacji

□ **Czas** — 5 godz.

□ **Grupa** — do 30 uczestników

□ **Cele**

- Przybliżenie nauczycielom zjawiska uchodźstwa w Polsce, praw i obowiązków uchodźców na tle innych grup migrantów.
- Wskazanie odrębności i specyfiki tej grupy, zarówno pod względem prawnym, jak i faktycznym.

□ **Zakres tematyczny**

- Prawne regulacje dotyczące zagadnień uchodźstwa w Polsce
- Historia systemu uchodźczego w Polsce, stan obecny.
- Główne problemy i wyzwania stojące przed polityką uchodźczą w Polsce.

□ **Metody pracy**

- Warsztat, wykład wraz z prezentacją i pokazem dwóch filmów poruszających kwestie uchodźstwa w Polsce.

□ **Efekty przeprowadzonego szkolenia**

- Poszerzenie wiedzy nt. uchodźców w Polsce, regulacji prawnych ich dotyczącej
- Wyczulenie uczestników szkolenia na specyfikę tej grupy migrantów.

□ **Przykłady materiałów szkoleniowych**

Prezentacja multimedialna, publikacje Stowarzyszenia Interwencji Prawnej (rozdawane uczestnikom szkolenia) szczegółowo opisujące poruszane zagadnienia, studia przypadków, film.

□ **Bibliografia**

1. Malovic D., Morillot J., *Uchodźcy z Korei Północnej. Relacje świadków*, tłum.K. Bartkiewicz, WAB, 2008.
2. Ilibagiza, I., Erwinmm, S. *Ocalona aby mówić*, Duc In Altum, 2007.
3. Politekowska A., *Druga wojna czeczeńska (Wtoraja Czeczenskaja)*, tłum.I. Lewandowska, Znak, Kraków 2006.
4. Oleksiewicz I., *Uchodźcy w Unii Europejskiej. Aspekty prawne i polityczne*, Branta 2006.

□ **Inne źródła**

- Połowa mnie (2007), reżyseria Justyna Tafel

MODUŁ II

Metody komunikacji kadry pedagogicznej z rodzicami uczniów cudzoziemskich (ze szczególnym uwzględnieniem sposobów przekazywania informacji o polskim systemie edukacyjnym)

- **Czas** — 5 godz.
- **Grupa** — do 20 uczestników
- **Cele**
 - Wskazanie nauczycielom metod skutecznej komunikacji z rodzicami uczniów cudzoziemskich.
 - Uwrażliwienie nauczycieli na specyficzne potrzeby rodziców uczniów cudzoziemskich w kontekście informacji o edukacji.
- **Zakres tematyczny**
 - Model komunikacji między ludźmi.
 - Specyfika kontaktu między ludźmi różnych kultur.
 - Szczególne potrzeby komunikacyjne cudzoziemców w Polsce, wynikające z ich statusu prawnego i doświadczeń z kraju pochodzenia (potrzeby rodziców-uchodźców, rodziców, którzy doświadczyli przemocy lub traumy).
 - Bariery w komunikacji.
 - Sposoby pokonywania barier w komunikacji.
 - Zakres merytoryczny przekazu na temat edukacji, którego potrzebują rodzice uczniów cudzoziemskich.
- **Efekty przeprowadzonego szkolenia**
 - Uporządkowanie wiedzy nauczycieli na temat elementów niezbędnych do skutecznej komunikacji między ludźmi.
 - Poszerzenie wiedzy nauczycieli na temat dialogu między ludźmi różnych kultur, barier w komunikacji międzykulturowej oraz metod pokonywania tych barier.
- **Metody pracy**
 - Wykład, dyskusja, burza mózgów, mini-warsztaty

□ Przykłady materiałów szkoleniowych

Ważne:

KTO mówi — KTO słucha

CO mówi

JAK mówi

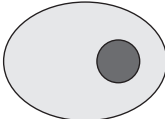

**Zdrowy rozum
nie istnieje**

(There is nothing like common sense)

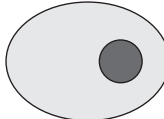
TY

Co jest ważne?
Co jest wartościowe?
Co jest piękne?
Co jest nie do zastąpienia?
Co jest normalne?
Co jest przyjemne?
Czego oczekujesz jutro?
Czego oczekujesz za rok?
Co jest dobre dla Twojego ucznia?
Co nauczyciel powinien?
Co uczeń powinien?
Co rodzic powinien?

Rodzic

Co jest ważne?
Co jest wartościowe?
Co jest piękne?
Co jest nie do zastąpienia?
Co jest normalne?
Co jest przyjemne?
Czego oczekujesz jutro?
Czego oczekujesz za rok?
Co jest dobre dla Twojego ucznia?
Co nauczyciel powinien?
Co uczeń powinien?
Co rodzic powinien?

Po co rozmawiać?

Kontakt

Polskie Forum Migracyjne
www.forummigracyjne.org

a.kosowicz@forummigracyjne.org

□ Bibliografia

1. Czerniejewska I., Marek A., *Uchodźca w mojej klasie*”, Vox Humana, Warszawa 2010.
2. Grzybowski P., *Edukacja międzykulturowa-przewodnik*, Impuls, Kraków 2008.
3. *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*, red. E. Pawlic-Rafałowska, Biuro Edukacji Urzędu Miasta
4. st. Warszawy i Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Warszawa 2010.
5. Górski G., Kosowicz A., Marek A., *Uchodźcy w polskim społeczeństwie*, Vox Humana 2010.
6. Halik T., Kosowicz A., Marek A., *Imigranci w polskim społeczeństwie*, Vox Humana, Warszawa 2009.
7. *Imigranci w mojej klasie*, Vox Humana, Warszawa 2010.
8. Nikitorowicz J., *Edukacja międzykulturowa; kreowanie tożsamości dziecka*, GWP, Gdańsk 2007.

□ Inne źródła

- Film edukacyjny dla cudzoziemców „Integracja w Polsce”, Polskie Forum Migracyjne, Warszawa 2009 (film jest dostępny online w serwisie YouTube).

MODUŁ III

Projektowanie działań w obszarze budowania skutecznej komunikacji w celu przeciwdziałania dyskryminacji w środowisku zróżnicowanym kulturowo

□ **Czas** — 5 godz.

□ **Grupa** — do 30 uczestników

□ **Cele**

- Wsparcie kadry warszawskich placówek edukacyjnych, do których uczęszczają dzieci i młodzież — uchodźczynie, uchodźcy, imigrantki, imigranci — w projektowaniu, budowaniu i wdrażaniu polityki równych szans, zarządzania różnorodnością i wielokulturowością.

□ **Zakres tematyczny**

- Budowanie skutecznej komunikacji w wielokulturowym zespole.
- Definiowanie dyskryminacji: przyczyny, przejawy i skutki dyskryminacji; instrumenty ochrony przed dyskryminacją.
- Wpływ uprzedzeń i stereotypów w postrzeganiu ludzkiej różnorodności — od uprzedzeń do dyskryminacji — od myśli i uczuć do działania.
- Struktura i metody rozwiązywania konfliktu w środowisku wielokulturowym.
- Postawy i ich rola w budowaniu relacji w środowisku międzykulturowym.
- Kształtowanie postaw tolerancji i empatii.
- Pomoc osobom odmiennym kulturowo.

□ **Efekty przeprowadzonego szkolenia**

- Poszerzenie własnej świadomości uczestniczek, uczestników w obszarze zarządzania różnorodnością, dialogu międzykulturowego i przeciwdziałania dyskryminacji.
- Nabycie umiejętności uczenia się przez doświadczanie, przeżywanie, poznawanie, odkrywanie.
- Poszerzenie kompetencji w obszarze wspierania uczennic, uczniów odmiennych kulturowo w zakresie:
 - analizy sytuacji,
 - identyfikacji potrzeb,
 - projektowania działań w obszarze komunikacji i przeciwdziałania dyskryminacji w zróżnicowanej grupie,
- Zapoznanie się z przykładami dobrych praktyk.

□ **Metody pracy**

- wykład interaktywny, studium przypadku, burza mózgów, symulacje, odgrywanie ról, dyskusja, eksperyment edukacyjny.

□ Przykłady materiałów szkoleniowych

Ćwiczenie – Postrzeganie ludzkiej różnorodności

Cel: Uczestniczka/uczestnik diagnozuje postawy tolerancji i empatii i rozumie ich rolę w budowaniu relacji w środowisku wielokulturowym

Środki dydaktyczne: zdjęcia osób, rzeczy, krajobrazów, fotosy, reklamy, kadry z filmów

Przebieg ćwiczenia:

1) Co mnie określa? Co jest dla mnie ważne?

Prowadząca, prowadzący poleca uczestniczkom, uczestnikom wybranie zdjęcia, ilustracji, która najpełniej ilustruje, oddaje ich marzenia, zainteresowania czy ulubione zajęcie. Prosi, by przedstawiając się, opowiedziały/-li o tym i odpowiedziały/-li na pytanie: Co mnie określa? Co jest dla mnie ważne?

2) Jesteśmy podobni czy różni?

Po prezentacji prowadząca, prowadzący inicjuje rozmowę/dyskusję zadając pytania, np.:

- Które z aspektów naszej tożsamości dzielimy z innymi?
- Które są unikalne (posiadamy je tylko my)?
- Co nas różni, a co dzieli?
- Czy mamy więcej cech, które nas łączą, czy więcej cech, które nas dzielą?
- Czego dowiedziałyście/dowiedzieliście się o sobie podczas prezentacji?
- Czy zaskoczyło Was coś podczas słuchania innych: odmienność czy podobieństwo?
- Co się składa na naszą tożsamość? Jak postrzegamy innych? Poprzez jakie aspekty (np. imię, zawód, wyznanie, stan cywilny, płeć, narodowość, hobby, sport, gust muzyczny, znajomych/przyjaciół, religię, rodzinę, wykształcenie, pochodzenie etniczne, lubię/nie lubię...)

W podsumowaniu rozmowy/dyskusji prowadząca, prowadzący podkreśla, że bez względu na różnice między nami wiele nas łączy i podaje przykłady, które padły w rozmowie/dyskusji.

3) Postrzeganie ludzkiej różnorodności

Prowadząca, prowadzący prezentuje zdjęcie osoby z innej kultury, np. dziecka z krajów afrykańskich, kobiety z kraju objętego działaniami wojennymi czy z obozu dla uchodźców. Poniżej pięcioletni Reza z dystryktu Malistan (Marcina Sudera, 2009).

□ Bibliografia

1. *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, Villa Decius, Kraków 2010.
2. *Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą*, CODN, Stowarzyszenie dla dzieci i młodzieży SZANSA, Warszawa 2005.
3. *Kompasik. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi*, CODN, Warszawa 2009.
4. *Pakiet edukacyjny Antydyskryminacja*, CODN, Warszawa 2005.
5. *Wielokulturowość na co dzień* — materiały dla nauczycielek, nauczycieli, Kraków 2006.
6. <http://www.fundacja.znak.org.pl/files/wielosce.pdf>

Malina Baranowska-Janusz, Dam Van Anh, Jakub Królikowski,
Emilia Skiba

MODUŁ IV

Znaczenie tożsamości kulturowej w odniesieniu do integracji uczniów cudzoziemskich

□ **Czas** — 5 godz.

□ **Grupa** — do 30 uczestników (kreatywne pisanie metodą Loesje — 15 osób)

□ **Cele**

- Uwrażliwienie uczestników na wielopoziomowość pojęcia różnorodności kulturowej i praktyk z nią związanych.
- Dostarczenie uczestnikom narzędzi do dalszej pracy (w szkole, edukacji poza szkołą) pod kątem uwrażliwiania swoich uczniów (podopiecznych) na różnorodność kulturową.
- Zapoznanie uczestników z pojęciami relatywizmu i uniwersalizmu kulturowego oraz modelem kultury jako góry lodowej.
- Omówienie teorii strategii adaptacji kulturowej Johna Berry'ego.
- Podkreślenie wartości wolności wypowiedzi, wyrażania własnej opinii przy jednoczesnym poszanowaniu wartości (kulturowych, religijnych, społecznych, itp.) i poglądów innych osób.
- Pobudzenie uczestników do refleksji i zachęcenie do dyskusji na tematy związane z wrażliwością kulturową, tolerancją, dialogiem międzykulturowym, potrzebą edukacji międzykulturowej w polskim systemie szkolnictwa.

□ **Zakres tematyczny**

- Kulturowa góra lodowa: wprowadzenie do tematyki relatywizmu i uniwersalizmu kulturowego.
- Kreatywne pisanie metodą Loesje: wrażliwość kulturowa, relatywizm i uniwersalizm, dialog międzykulturowy, edukacja międzykulturowa, różnorodność, tolerancja.
- Teoria wrażliwości międzykulturowej Milтона Benetta.
- Strategie adaptacji kulturowej według Johna Berry'ego.
- Analiza scenariuszy lekcji poświęconych różnorodności kulturowej.

□ **Efekty przeprowadzonego szkolenia**

- Poszerzenie wiedzy dot. wrażliwości kulturowej i powiązanych z nią pojęciami (m.in. relatywizm i uniwersalizm kulturowy, dialog międzykulturowy).
- Przekazanie uczestnikom narzędzi do pracy z uczniami — kulturowa góra lodowa, kreatywne pisanie metodą Loesje.

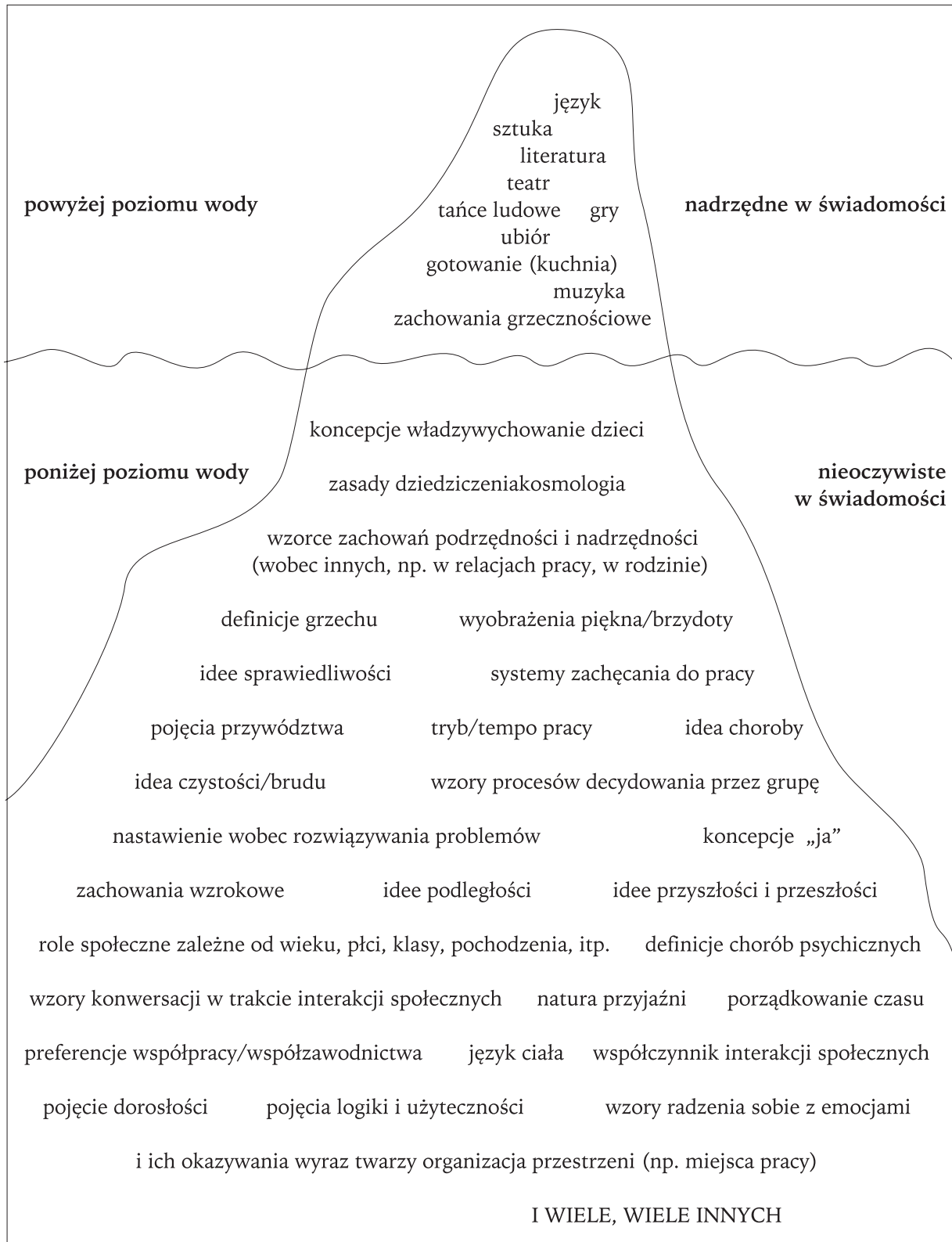
□ **Metody pracy**

- Moderowana dyskusja (kulturowa góra lodowa), warsztat (kreatywne pisanie metodą Loesje), wykład, dyskusja.

□ **Przykłady materiałów szkoleniowych**

- Handout „Kulturowa góra lodowa”

MODEL KULTURY JAKO GÓRY LODOWEJ

U podstaw koncepcji kultury jako góry lodowej leży założenie, że „na powierzchni” kultury można zobaczyć jedynie nieliczne jej elementy, trudniej natomiast dostrzec wiele rządzących nią praw ukrytych „pod powierzchnią”, stanowiących fundamenty kultury.

Model ten sugeruje m.in. powody, dlaczego czasem trudno zrozumieć (zwłaszcza na początku) ludzi z innej kultury — dostrzeżenie i rozumienie niektórych ich zachowań może być wynikiem dopiero dłuższej obserwacji i przebywania w ich kulturze.

- Plakaty Loesje (dostępne w archiwum plakatów na stronie www.loesje.pl).

□ Bibliografia

1. Boski P., *Kulturowe ramy zachowań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
2. Geertz C., *Interpretacja kultur. Wybrane eseje (The Interpretation of Cultures)*, WUJ, Kraków 2005.
3. *Doradztwo zawodowe a wyzwania międzykulturowe*, opracowanie zbiorowe, KOWEziU, Warszawa 2007.
4. Hall E.T., *Poza kulturą (Beyond Culture)*, PWN, Warszawa 2001.
5. Kołakowski L., *Złudzenia uniwersalizmu kulturowego* [w:] Kołakowski L., *Cywilizacja na ławie oskarżonych*, Res Publica, Warszawa 1991.
6. *Tolerancja i wielokulturowość. Wyzwania XXI wieku*, red. A. Borowiak, Academica SWPS, 2004.

□ Inne źródła

- Informacje o Loesje: www.loesje.pl oraz www.loesje.org

MODUŁ V

Nauczanie języka polskiego jako drugiego oraz integracja ucznia cudzoziemskiego z zespołem klasowym

□ **Czas** — 5 godz.

□ **Grupa** — do 30 uczestników

□ **Cele**

- Wsparcie nauczycieli pracujących z cudzoziemcami (w klasach międzykulturowych oraz uczących języka polskiego jako drugiego) w pracy dydaktyczno-wychowawczej.
- Zaprezentowanie narzędzi, które mogą być wykorzystane w pracy dydaktyczno-wychowawczej w klasie/ grupie zróżnicowanej kulturowo.
- Promowanie wielojęzyczności i różnorodności kulturowej w warszawskich szkołach.

□ **Zakres tematyczny**

- Korzyści z różnorodności kulturowe w szkole (dla uczniów, nauczycieli, dyrekcji).
- Trudności edukacyjne ucznia cudzoziemskiego wynikające z migracji, propozycje, propozycje ich rozwiązań w szkole.
- Propozycja diagnozy umiejętności językowych i wiedzy ucznia cudzoziemskiego.
- Język polski jako drugi w kontekście nowej podstawy programowej.
- Propozycja programu nauczania języka polskiego jako drugiego dla cudzoziemców rozpoczynających pracę w szkole *Ku wielokulturowej szkole w Polsce*.
- Indywidualizacja pracy na lekcjach w międzykulturowych klasach.
- Metody i formy pracy z uczniem cudzoziemskim.
- Metody i formy pracy wychowawczej w międzykulturowej klasie.

□ **Efekty przeprowadzonego szkolenia**

- Poszerzenie wiedzy o trudnościach edukacyjnych i integracyjnych uczniów w klasach zróżnicowanych kulturowo.
- Zdobycie wiedzy na temat metod i narzędzi oraz sposobu ich wykorzystania w pracy z zespołem kulturowo zróżnicowanym.
- Zdobycie umiejętności planowania zajęć w międzykulturowej klasie
- z uwzględnieniem potrzeb edukacyjnych uczniów cudzoziemskich.

□ **Metody pracy**

- Wykład interaktywny, dyskusja, burza mózgów, analiza przypadku,

□ **Przykłady materiałów szkoleniowych**

- W szkoleniu wykorzystano materiały opublikowane w następujących publikacjach *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi* oraz *Ku wielokulturowej szkole w Polsce. Pakiet edukacyjny z programem nauczania języka polskiego jako drugiego dla I, II i III etapu kształcenia*, wydanymi przez Biuro Edukacji m.st. Warszawy:

- formularze informacyjne, *Inny w polskiej szkole*, str. 139–146,
- formularz dyrektora szkoły/ wychowawcy, *Ku wielokulturowej szkole w Polsce*, str. 137–138,
- wstępna diagnoza umiejętności, *Ku wielokulturowej szkole w Polsce*, str. 143–150,
- formularz umiejętności językowych, *Inny w polskiej szkole*, str. 139–142,
- monitoring postępów edukacyjnych, części A i B, *Inny w polskiej szkole*, str. 148–149,
- instrukcje dla wychowawcy, *Ku wielokulturowej szkole w Polsce*, str. 139–140,
- scenariusze lekcji w klasie międzykulturowej, *Inny w polskiej szkole*, str. 68–79.

➤ **Ćwiczenie**

Działania w klasie/szkole przed przybyciem/w trakcie przybycia/po przybyciu ucznia cudzoziemskiego.

Nauczyciele pracują w grupach i tworzą listę działań, jakie powinny być podjęte w sytuacjach opisanych w karcie ćwiczenia 3, a następnie porównują z propozycjami działań zawartymi w *Instrukcji dla wychowawcy*. Wnioski z pracy w małych grupach prezentowane są na forum.

Karta ćwiczenia

Jakie działania może podjąć wychowawca przed pojawieniem się ucznia cudzoziemskiego w klasie?

1. Jak przedstawicie klasie korzyści z dołączenia ucznia cudzoziemskiego do danej klasy?
2. Ustalcie listę ważnych tematów, działań i zadań do realizacji oraz określcie, w jaki sposób i przez kogo będą realizowane?
3. Kogo poprosicie o wsparcie?

Karta do ćwiczenia: Instrukcje dla wychowawcy

Przed przybyciem ucznia cudzoziemskiego do klasy	Zaznacz zrealizowane
Poinformuj klasę o przybyciu ucznia cudzoziemskiego	
Zainicjuj dyskusję w klasie na temat łatwych, potencjalnie łatwych i trudnych sytuacji dla cudzoziemca pojawiającego w nowym środowisku.	
Poproś uczniów, aby zastanowili się nad sposobem wsparcia nowego kolegi/nowej koleżanki (np. używanie prostego języka, pomoc w odrabianiu pracy domowej).	
Wskaż klasie korzyści związane z pojawieniem się ucznia cudzoziemskiego (np. kontakt z nowym człowiekiem, inną kulturą, innym językiem, itp.)	
Poproś rodziców o listę z podstawowymi zwrotami w ich języku (np. powitania, wyrażanie podstawowych potrzeb itd. wraz z zapisem fonetycznym).	
Naucz się wspólnie z klasą kilku słów i zwrotów w języku rodzimym nowego ucznia tak, aby można go było powitać w znany mu sposób.	
Przybycie nowego ucznia do klasy	
Upewnij się, że posiadasz podstawowe informacje na temat nowego ucznia (np. imię i nazwisko, data urodzenia, kontakt do rodziców/opiekunów, znajomość języków, itp.).	
Zorganizuj spotkanie z rodzicami/opiekunami nowego ucznia i pokaż im klasę i szkołę.	
Zaprowadź nowego ucznia do szatni i do klasy.	

Upewnij się, że nowo przybyły uczeń angażuje się we wszystkie zadania, pracuje w grupach zadaniowych i znajduje swoje miejsce w zespole klasowym oraz, że inni uczniowie są wrażliwi na jego potrzeby.	
Zachęć uczniów ambitnych i wrażliwych do bliskiej współpracy z nowym kolegą/nową koleżanką.	
Zaproponuj wybranemu uczniowi pełnienie funkcji „opiekuna-przewodnika”, wyjaśnij mu jego rolę (pomoc w poruszaniu się po szkole i opanowaniu rytmu dnia, zapewnienie towarzystwa w czasie przerw i obiadu. Jeśli masz pisemne lub obrazkowe informacje o roli „opiekuna-przewodnika”, daj je.	
Przygotuj dla nowego ucznia zestaw obrazków i innych pomocy językowych ułatwiających wyrażanie własnych potrzeb, samopoczucia i emocji (np. głodu, pragnienia, smutku, choroby, konieczności skorzystania z toalety, itp.)	
Jeśli uczeń potrafi czytać i pisać w języku rodzimym, zapewnij mu dostęp do słownika dwujęzycznego i innych materiałów ułatwiających naukę nowego języka.	
Jeśli w społeczności szkolnej jest ktoś z kraju pochodzenia nowego ucznia, zaaranżuj ich spotkanie.	
Pozwalaj na komunikację w języku rodzimym ucznia.	
Obserwuj nowego ucznia. Pomagaj mu w trudnych sytuacjach związanych z funkcjonowaniem w nowej rzeczywistości, zwłaszcza w czasie przerw i obiadu. W razie potrzeby poproś innych nauczycieli o wsparcie.	
Chwal postępy językowe ucznia. Motywuj go do dalszej nauki.	
Systematycznie rozmawiaj z opiekunami na temat integracji w nowym środowisku.	

➤ **Ćwiczenie**

Planowanie strategii/działań pedagogicznych w oparciu o informacje uzyskane z wywiadu, badań narzędziami wstępnej diagnozy i monitoringu postępów.

Nauczyciele pracują w grupach i analizują następujące narzędzia: *Formularze informacyjne, Formularz dyrektora szkoły/wychowawcy, Wstępna diagnoza umiejętności, Formularz umiejętności językowych, Monitoring postępów edukacyjnych, Instrukcje dla wychowawcy*. Zastanawiają się nad tym, jakie informacje mogą uzyskać za pomocą tych narzędzi. Próbują ustalić schematy planów pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz przykłady zadań (z uwzględnieniem stopnia znajomości języka polskiego) dla ucznia cudzoziemskiego z różnych przedmiotów.

Materiały do ćwiczenia**FORMULARZ UMIEJĘTNOŚCI JĘZYKOWYCH****Część 1 Dane dziecka**

Imię i nazwisko: _____

Inne nazwiska (jeśli używane): _____

Data urodzenia: _____ Adres: _____

Płeć: Kobieta/Mężczyzna

Data pierwszego przyjazdu do Polski (jeśli dotyczy): _____

Miejsce urodzenia: _____ Pochodzenie etniczne: _____

Nazwa poprzedniej szkoły (do której dziecko uczęszczało w Polsce): _____

Wyznanie: _____

Jeśli dziecko uczęszczało do szkół w innych krajach, prosimy o podanie ich:

Nazwa szkoły i kraj	Od	Do	Język w jakim prowadzono lekcje	Czy dziecko uczyło się języka polskiego jako drugiego?

Część 2 Umiejętności językowe dziecka

1. Jaki jest język rodzimy dziecka? _____

2. Jak dziecko **mówi** w tym języku?

wcale	niewiele	trochę	średnio	dobrze	biegle
0	1	2	3	4	5

3. Jak dziecko **czyta** w tym języku?

wcale	niewiele	trochę	średnio	dobrze	biegle
0	1	2	3	4	5

4. Jak dziecko **pisze** w języku ojczystym?

wcale	niewiele	trochę	średnio	dobrze	biegle
0	1	2	3	4	5

5. Czy dziecko mówi trochę w języku polskim? Tak / Nie

6. Czy dziecko rozumie trochę język polski? Tak / Nie

7. Jak ocenia Pani/Pan stopień znajomość języka polskiego przez dziecko?
(proszę użyć skali 0–5, która została użyta w pytaniach 2–4)

J. polski: mówi _____ czyta _____ pisze _____

8a. Czy dziecko mówi w jakimś innym języku? Tak / Nie

8b. Jeśli mówi, to w jakich językach? _____

8c. W jakim stopniu posługuje się tymi językami?

Język _____ mówi _____ czyta _____ pisze _____

Język _____ mówi _____ czyta _____ pisze _____

Część 3 Język jakim posługuje się rodzina

9. W jakim języku mówi się najczęściej w domu? _____

10. Czy wszyscy mówią w domu w tym języku? Tak / Nie

11. Czy ktoś mówi do dziecka w innym języku niż wymieniony w pytaniu 9 i 10? Tak / Nie

Kim są osoby, z które zamieszkują z dzieckiem i w jakim języku do niego się zwracają?

Imię i nazwisko	Wiek (jeśli mniej niż 18 lat)	pokrewieństwo	Język używany przez dziecko	Język używany przez członka rodziny

12. Jeśli dziecko rozumie/mówi w języku polskim, gdzie słyszy ten język i gdzie się nim posługuje?

Z kolegami	W szkole	W domu	W sklepie	W innych sytuacjach (jakich?)
Tak / Nie	Tak / Nie	Tak / Nie	Tak / Nie	Tak / Nie _____

Część 4 Wczesny rozwój dziecka

13. Czy dziecko zaczęło mówić w jakimś języku przed drugim rokiem życia? Tak / Nie

14. Czy dziecko zaczęło chodzić przed drugim rokiem życia? Tak / Nie

15. Czy dziecko było kiedyś pod opieką logopedy albo reedukatora? Tak / Nie

Część 5 Informacje zdrowotne

16. Czy dziecko miało kiedykolwiek badany wzrok? Tak / Nie

17. Kiedy odbyło się to badanie i jakie były wyniki? _____

18. Czy dziecko miało kiedykolwiek badany słuch? Tak / Nie

19. Kiedy odbyło się to badanie i jakie były wyniki? _____

20. Proszę podać dolegliwości, na jakie cierpi dziecko:

21. Czy dziecko kiedykolwiek spędziło dłuższy czas w szpitalu? Tak / Nie

Rok	Jak długo	Powód

Część 6 Pomoc dziecku w domu

Proszę podać, jakie osoby są w stanie pomóc dziecku w domu przy odrabianiu prac domowych.

Kim jest ta osoba dla dziecka	Jak może pomóc? W czym?

Czy dziecko jest członkiem klubów lub grup? Jakich? (np. harcerze, grupka w której uczy się języka ojczystego, grupy religijne w kościele/ meczecie/ synagodze, grupy sportowe, itp.)

Jak często dziecko uczestniczy w spotkaniach	Jaki język jest głównie używany w grupie/ klubie

Część 7 Inne czynniki, które mogą wpływać na postępy w nauce u dziecka

Proszę wymienić i opisać momenty, kiedy dziecko dłużej niż 1 miesiąc nie uczęszczało do szkoły podczas roku szkolnego.

Rok	Jak długo dziecko było nieobecne	Powody nieobecności	Czy dziecko było nauczone podczas tej nieobecności

Czy jakieś inne czynniki mogły lub będą mogły wpływać na postępy w nauce u dziecka. Jakież?

Data: _____

Osoby przeprowadzające wywiad: _____, _____

Imię i nazwisko opiekuna dziecka: _____ pokrewieństwo: _____

Podpis rodzica/opiekuna: _____

Podpis osób przeprowadzających wywiad: _____

MONITORING POSTĘPÓW EDUKACYJNYCH UCZNIA BEZ BIEGŁEJ ZNAJOMOŚCI JĘZYKA POLSKIEGO

CZĘŚĆ A: Wprowadzenie ucznia do szkoły. Etap I — Ewaluacja po dwóch tygodniach pobytu w szkole”

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____ K/M

L1 — język rodzimy: _____

Data: _____

Wskaźniki postępu:

- uczeń jest zrelaksowany i zadowolony
- przystosował się do rutyny klasowej
- zapoznał się ze stołówką szkolną, porą posiłków, regułami obowiązującymi na lekcjach WF
- kontaktuje się z kolegami w klasie
- przerwy międzylekcyjne spędza w towarzystwie kolegów z klasy, bawi się z nimi
- zaczyna komunikować się werbalnie/niewerbalnie z nauczycielem
- wykazuje zainteresowanie i motywację do nauki

Adaptacja do rutyny klasowej

Relacje z rówieśnikami

Komentarz nauczyciela

Komentarz ucznia

Komentarze rodziców/opiekunów

Proponowane działania

CZĘŚĆ B: Wprowadzenie ucznia do szkoły. Etap II — kolejna ewaluacja.

Wskaźniki postępu:

- uczeń jest zrelaksowany i zadowolony
- respektuje zasady klasowe, regulamin zachowania się
- kontaktuje się z rówieśnikami i uczestniczy w zabawach z nimi
- uczestniczy w pracy małych i dużych grup
- potrafi współpracować w grupie
- widać wyraźnie, że robi postępy w przyswajaniu języka polskiego (jeśli uczy się języka na zajęciach z języka polskiego jako drugiego/obcego)

Zachowanie oraz relacje z rówieśnikami i nauczycielami

Osiągnięcia i postępy w nauce

Akwizycja językowa — przyswajanie języka polskiego jako drugiego

Komentarz nauczyciela

Komentarz ucznia/ rodziców/ opiekunów

Proponowane działania

□ Literatura

1. *Edukacja w społeczeństwie wielokulturowym*, pod red. K. Rędzińskiego, Częstochowa 2004.
2. *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, CODN, 2003.
3. Farid M., McMahan D., *Accommodating and Educating Somali Students in Minnesota Schools*, Saint Paul, 2004.
4. Grzymała-Moszczyńska H., *Uchodźcy. Podręcznik dla osób pracujących z uchodźcami Nomos*, Kraków 2000.
5. *Inny w polskiej szkole. Podręcznik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*, red. E. Pawlic-Rafałowska, Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2010.
6. *Ku wielokulturowej szkole w Polsce. Pakiet edukacyjny z programem nauczania języka polskiego jako drugiego dla I, II i III etapu kształcenia*, opracowanie zbiorowe, Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2010.
7. *Moving Forward — Gypsy Traveller Education. Guidance*, Welsh Assembly Government, 2008.
8. *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. E. Lipińska i A. Seretny, Kraków 2006.

oraz

Niepublikowane w Polsce materiały użyte przez Ethnic Minority Achievement Service w Cardiff.

ANKIETA EWALUACYJNA
EDUKACJA CUDZOZIEMCÓW W POLSKIEJ SZKOLE
(cykl szkoleń)

Uprzejmie prosimy o udzielenie odpowiedzi na kilka pytań. Prosimy o zakreślenie kółkiem cyfry odpowiadającej Państwu ocenie w skali od 1 do 6.

a) W jakim stopniu zajęcia spełniły Państwa oczekiwania?

1 2 3 4 5 6

b) Który warsztat był najbardziej przydatny w Państwa pracy dydaktyczno-wychowawczej?

Moduł I — *Przepisy prawne dotyczące statusu cudzoziemców w Polsce oraz ich prawa do edukacji.*

Moduł II — *Metody komunikacji kadry pedagogicznej z rodzicami uczniów cudzoziemskich.*

Moduł III — *Projektowanie działań w obszarze budowania skutecznej komunikacji w celu przeciwdziałania dyskryminacji w środowisku zróżnicowanym kulturowo.*

Moduł IV — *Znaczenie tożsamości kulturowej w odniesieniu do integracji uczniów cudzoziemskich.*

Moduł V — *Nauczanie języka polskiego jako drugiego oraz integracja ucznia cudzoziemskiego z zespołem klasowym.*

c) W jakim stopniu zajęcia wzbogaciły Państwa wiedzę dotyczącą tematów omawianych w czasie warsztatów?

1 2 3 4 5 6

d) Czy zdobyli Państwo na warsztatach umiejętności przydatne w pracy dydaktycznej?

1 2 3 4 5 6

e) Czy przedstawiony na zajęciach materiał dobrze ilustrował omawiane zagadnienia?

1 2 3 4 5 6

f) Czy czas na warsztatach został wykorzystany efektywnie?

1 2 3 4 5 6

g) W jakim stopniu otrzymane materiały dydaktyczne będą dla Państwa przydatne?

1 2 3 4 5 6

Inne uwagi (*m.in. dotyczące tematów i form szkoleń, jakie Państwa interesują*) _____

Dane o uczestniku szkolenia: (*proszę o wpisanie znaku x*)

Nauczany przedmiot: _____

Typ szkoły: szkoła podstawowa gimnazjum ponadgimnazjalna

Stopień awansu zawodowego: n. stażysta n. kontraktowy

n. mianowany n. dyplomowany

Dziękujemy

Informacje o autorach publikacji

Malina Baranowska-Janusz — psycholog międzykulturowy, trener. Skończyła Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej na wydziale Psychologii Stosunków Międzykulturowych oraz Podyplomowe Studium Trenerów Grupowych przy Laboratorium Psychoedukacji w Warszawie. Stale współpracuje z Fundacją MANZANA, Stowarzyszeniem Szkoła Liderów, firmą Advice Doradztwo Psychologiczno- Edukacyjne, oraz z Biurami Obsługi Międzynarodowej m.in. Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej, Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie czy Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Specjalizuje się w tworzeniu programów i prowadzeniu zajęć integracyjnych oraz warsztatów adaptacyjnych zawierających wiedzę o wielokulturowości i kulturze polskiej dla cudzoziemców oraz studentów Programu Socrates-Erasmus. Zajmuje się również tworzeniem programów oraz prowadzeniem warsztatów i szkoleń z zakresu umiejętności interpersonalnych takich jak: komunikacja, asertywność, negocjacje, autoprezentacja, rozwiązywanie konfliktów, kreatywność, praca z projektem itp.

Dawid Cegiełka — prawnik, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, aplikant adwokacki w Okręgowej Izbie Adwokackiej w Warszawie, członek założyciel i wieloletni pracownik Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, gdzie od wielu lat udziela porad prawnych w Sekcji ds. Cudzoziemców, trener i szkoleniowiec.

Dam Van Anh — koordynatorka projektów społecznych i kulturalnych Fundacji Sztuki Arteria. Współkoordynatorka Festiwalu Filmowego Pięć Smaków oraz działań na rzecz wietnamskiej mniejszości w Warszawie i projektu Loesje Polska. Studentka piątego roku Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych UW.

Agnieszka Kosowicz — założycielka i prezes Fundacji Polskie Forum Migracyjne. Pomysłodawczyni i realizatorka różnych inicjatyw na rzecz integracji cudzoziemców w Polsce, m.in. internetowego serwisu informacyjnego dla cudzoziemców Infolinia Migracyjna, projektu Migroteka, który wyposaża w literaturę migracyjną polskie biblioteki, projektu "Brwinów: moje okno na świat", którego celem było budowanie dobrych relacji w środowisku szkolnym goszczącym dzieci czeczeńskie, pomysłodawczyni filmu instruktażowego o integracji dla uchodźców w Polsce, który PFM zrealizowało w 2009 r. Autorka kilkunastu publikacji dla uchodźców oraz na temat uchodźców (w tym wielu dla nauczycieli), m.in. publikacji na temat historii ochrony uchodźców w Polsce "Working Together, 15 lat UNHCR w Polsce". Współautorka publikacji „Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi”. Zajmuje się budowaniem pozytywnych relacji między ludźmi różnych kultur, szczególnie w lokalnych społecznościach oraz szerzeniem wiedzy na tematy związane z migracją. W latach 2000–2006 pełnomocnik do spraw informacji biura UNHCR w Warszawie i redaktor naczelna kwartalnika "Z obcej ziemi". Z wykształcenia dziennikarz. Z zamiłowania — podróżnik.

Barbara Klimczak — kulturoznawczyni, teatrolożka, polonistka; absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego, Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Helsińskiej Szkoły Praw Człowieka, RWCT International Consortium; wykładowczyni, recenzentka, wieloletnia nauczycielka języka polskiego, konsultantka ds. edukacji kulturowej, współautorka podręczników do języka polskiego (Operon), autorka i redaktorka poradników edukacyjnych do języka polskiego i wiedzy o kulturze (WSiP), scenariuszy lekcji (Verlag Dashofer); redaktorka naczelna „Wszystko dla szkoły” (2007); autorka/trenerka różnorodnych form doskonalenia nauczycieli, m.in. w zakresie nauczania interdyscyplinarnego, budowania autorytetu, zarządzania oświatą, wdrażania mechanizmów antydyskryminacyjnych w placówkach oświatowych, współpracy podmiotów systemu edukacyjnego, edukacji kulturowej, międzykulturowej, globalnej; uczestniczka Międzynarodowego Programu Na Rzecz

Integracji Dzieci Osieroconych Kinderdorf Pestalozzi/Trogen (Szwajcaria); uczestniczka projektów twinningowych m.in.: Wzmacnianie polityki antydyskryminacyjnej.

Jakub Królikowski — działacz społeczny, animator kultury, z wykształcenia informatyk. Od 2004 roku związany z Fundacją Sztuki Arteria, którą współtworzył razem z Agatą Buzek, Anną Gajewską, Kacprem Kuszewskim i Michałem Sieczkowskim. Pracował przy wielu projektach teatralnych i interdyscyplinarnych (m.in. spektakl „Przyjacielowi, który nie uratował mi życia”, reż. Michał Sieczkowski). Głównym obszarem działalności w Arterii są dla niego działania wielokulturowe, w tym poświęcone społeczności wietnamskiej w Polsce („Wiet Nam Gra”, „Warszawiacy”, film dokumentalny pod takim samym tytułem). W 2006 r. z Joanną Warszawą i Anną Gajewską zrealizował na stadionie X-lecia projekt „Podróż do Azji”, który otrzymał nagrodę „Wdech” w plebiscyście „Gazety Wyborczej” za najciekawsze wydarzenie roku. Twórca i szef Festiwalu Filmowego Pięć Smaków. Koordynator wielu projektów wielokulturowych: edukacyjnych — „Wietnamskie dziecko w warszawskiej szkole” (cykl warsztatów dla nauczycieli), „Seminaria wielokulturowe” (wykłady i warsztaty); kulturalnych — Azjatycki DKF, „Spacer po Wielokulturowej Warszawie”, Azjatycki Nowy Rok Tet. Od 2007 pracuje także dla Stowarzyszenia Nowe Horyzonty, organizatora największego w Polsce festiwalu filmowego — Era Nowe Horyzonty

Ewa Pawlic-Rafałowska — absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz studiów podyplomowych na Wydziale Polonistyki — Instytut Polonistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego — *Dydaktyka języka polskiego jako obcego*. Doradca metodyczny m.st. Warszawy (Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń), nauczyciel dyplomowany, ekspert MEN ds. awansu zawodowego nauczycieli, egzaminator OKE w Warszawie. Uczestniczyła w realizacji wielu projektów edukacyjnych, w tym międzynarodowych. Współorganizatorka międzynarodowych konferencji poświęconych edukacji cudzoziemców. Brała udział w stworzeniu i obecnie w realizacji polsko-brytyjskiego projektu *Caerdydd — Warsaw Integracja Projekt. Integracja młodych ludzi i ich rodziców poprzez edukację* realizowanego w ramach programu Comenius Regio, którego działania zmierzają do zbudowania systemowych zmian dot. edukacji cudzoziemców w warszawskich szkołach oraz *I Ty możesz zdobyć wykształcenie w Warszawie!* realizowanego w ramach Europejskiego Funduszu na Rzecz Uchodźców. Koordynator zespołu autorów (i współautor) publikacji *Ku wielokulturowej szkole w Polsce — Pakiet edukacyjny z programem nauczania języka polskiego jako drugiego dla I, II i III etapu edukacyjnego*. Koordynator szkoleń „Edukacja cudzoziemców” skierowanych do nauczycieli warszawskich szkół w ramach systemowych działań m.st. Warszawy mających na celu wspieranie szkół w edukacji cudzoziemców. Redaktor merytoryczny i współautor publikacji „*Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*”. Autorka wielu publikacji (*100 dyktand, testów i zabaw 150 testów, zadań i dyktand, Testy diagnostyczne z języka polskiego dla klas I gimnazjum, Sprawdzian szóstoklasisty, Egzamin humanistyczny, Egzamin gimnazjalny, Formy wypowiedzi pisemnej, Testy maturalisty, Testy diagnostyczne z języka polskiego dla klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych*) i materiałów dydaktycznych.

Emilia Skiba — organizatorka i producentka wydarzeń kulturalnych, społecznych, edukacyjnych podejmujących tematykę dialogu międzykulturowego — w tym Festiwalu Filmowego Pięć Smaków, Wielokulturowego Warszawskiego Street Party, spacerów po wielokulturowej Warszawie. Inicjatorka warszawskiej grupy Loesje i koordynatorka działań grupy Loesje Polska. Zajmuje się także PR-em i fundraisingiem dla organizacji pozarządowych

Małgorzata Zasuńska — anglista i psycholog; absolwentka psychologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, studiów podyplomowych na Uniwersytecie Gdańskim, Szkole Głównej Handlowej. Ukończyła *Teaching English to Young Learners* w University of Maryland, UMBC. Doradca metodyczny m.st. Warszawy w zakresie języka angielskiego przy Warszawskim Centrum

Innowacja Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń, pracownik Uniwersytetu im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Nauczyciel dyplomowany, egzaminator, trener ART (Aggression Replacement Training).

Koordynowała liczne międzynarodowe projekty edukacyjne, uczestniczyła w stworzeniu i realizacji polsko-brytyjskiego projektu Comenius Regio *Warsaw — Caerdydd Integracja Projekt*, którego działania koncentrowały się na wprowadzeniu zmian w systemie wsparcia uczniów cudzoziemskich w warszawskich szkołach. Współorganizatorka międzynarodowych konferencji *Wielojęzyczna i Wielokulturowa Szkoła*. Prowadzi szkolenia metodyczne dla nauczycieli. Od 2006 roku koordynuje pracę Centrum Zasobów Dydaktycznych Języka Angielskiego w Warszawie.

Współautorka publikacji *Ku wielokulturowej szkole w Polsce. Pakiet edukacyjny z programem nauczania języka polskiego jako drugiego dla I, II i III etapu edukacyjnego oraz Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*.